

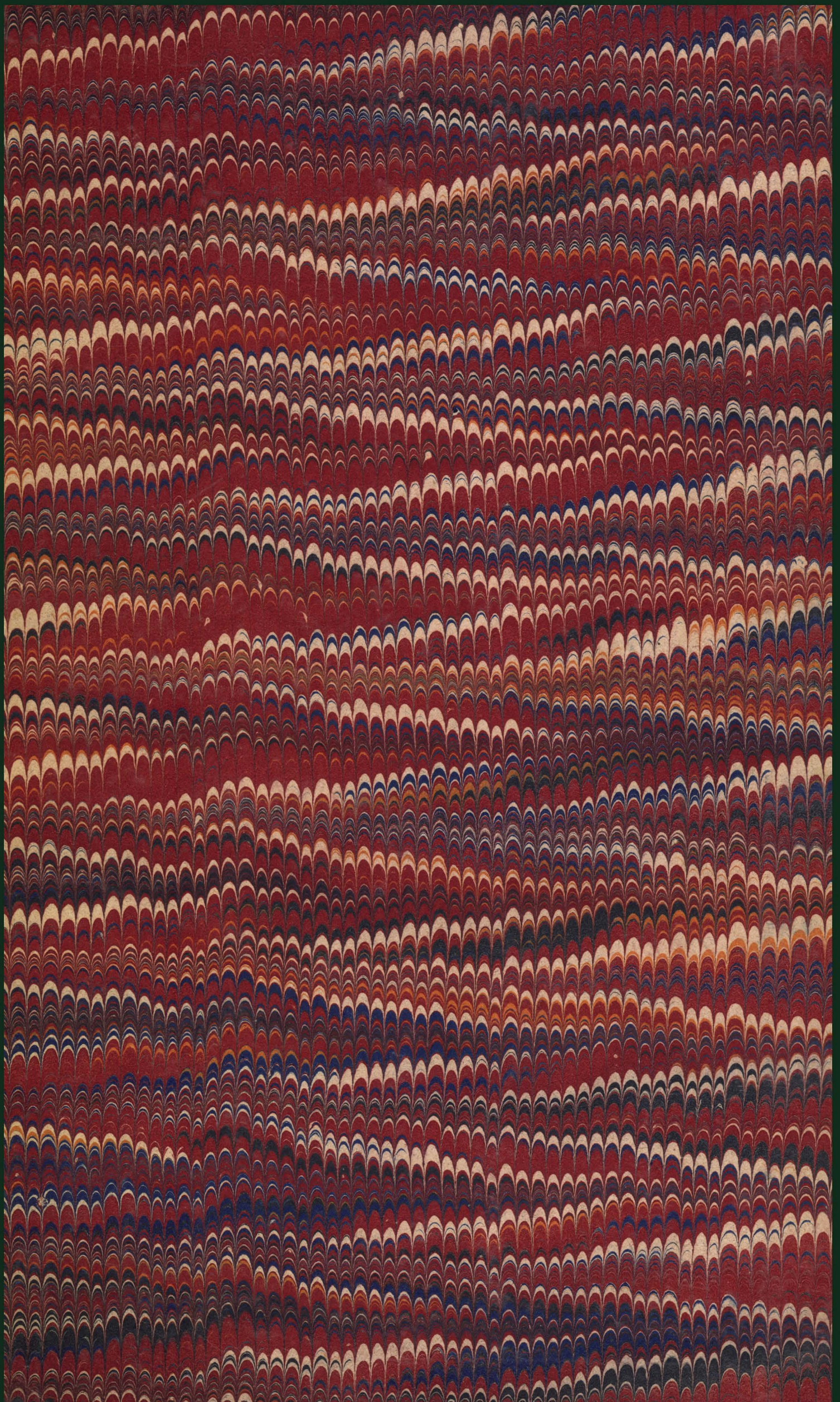
Szabály-
ZSL
&
Maroszé-
ki
Erdők
kezelése-
ről.

DK
1

1851

Kivonat

Marosvásárhelyi törvényhatósági bizottságának 1874. január 15-én s folytatva tartott üléseiről vezetett jegyzőkönyvből.

2. Olvassatik a múlt év szeptemberi gyűlésből kiküldött — a havas czélszerűbb kezelése iránti javaslat elkészítésével megbízott albizottság által e czélból fölvetett szakértő erdész: Dekáni Ernő úrnak a havas jelenlegi állapotát — az eddigi hibás kezelésből kifolyó állapotát s csekély jövedelmezésének okát élénken előtűntető, valamint annak ezután miként leendő czélszerűbb és jövedelmezőbb kezelése iránt tüzetes javaslatokat tartalmazó következő munkálata:

Tisztelt bizottság!

Nemes Marosvásárhelyi birtokossága tulajdonát képező „Szek havassa“ név alatt ismeretes erdő- és legelő birtok-állománya czélszerűbb kezeltetése és jövedelmeztetése tárgyában, szerencsés voltam a tisztelt bizottság által szakértői minőségben oly czélból meghivatni, melynélfogva venném tanulmányozás alá a szek havasa jelenlegi állását és annak viszonyait; és az ezen tapasztalathból merített tanulmányozások alapján terjesztenék elő egy, a fenni értelemben szerkesztett használati tervet, melynélfogva főképen az erdők és legelők czélszerű kezelete és azoknak mikénti jövedelmeztetése lenne kimutatva.

Nem mulasztottam el ezen becses felszólítás vétele után a helyszínére kiszállani, hol is folyó év június hó 25-től a. é. július hó 11-éig az összes területet bejárván, mind az erdők jelenlegi állapotáról, használatáról, mind pedig azok ezutáni — a viszonyok és az erdőszeti tudomány színvonala köréhez mérten — mikénti használatáról a következőkben adom véleményes tervezetemet.

Az erdők- és legelőkéről hiteles térkép és felmérés hiányozván, az alább felhozott területek méreteit a katastrális fölmérésekre alapítám, valamint az I. alatt mellékelt térkép is a katastrális croquis alapján alakítottam e munka viszonyaihoz, melyben az egyes nagyobb kiterjedésű legelők is megjelöltek.

Ezen fölmérések — és nevezetesen a térképezés — egy egészen rendszeres, pontos és biztos erdő-üzem kivitelére nem lévén elegendők; kívánatos lenne az erdő- és legelőket e végre fölmérteni s térképeztetni, mely térképen a fő- és mellék-patakok — gerinczek és tetők — nemkülönben a fanemek minőségileg is — kisebb — természetes határok közt jelzett párcellákban jeleztenének.

Csak egy ily térkép alapján lehet egészen biztos használati tervet készíteni; de minekutánna bizonyos, hogy az erdők a katastrális méreteknél nagyobbak, nem hibázom, ha azokat ideiglenesen alapul fölhasználom.

Helyrajzi szám	A dűlő részletezett leírása	t e r ü l e t											
		erdők		legelők		útak		patakok		omlás		belső	
		hold	□□	hold	□□	hold	□□	hold	□□	hold	□□	hold	□□
	Áthozatal:	13374	1404	1715	1407	37	860	49	1450	—	—	—	1310
7236	Ilyésmezőn fel Juhod vízmelléke .	—	—	38	1053	—	—	—	—	—	—	—	—
7237	Cserepeskő	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1238	—	—
7238	Alsó-tekenyős	—	—	46	109	—	—	—	—	—	—	—	—
7239	Iszujkában szántó volt	—	—	4	1310	—	—	—	—	—	—	—	—
7240	Matyuspataka	—	—	1	360	—	—	—	—	—	—	—	—
7241	Iszujka	—	—	41	1145	—	—	—	—	—	—	—	—
7242	Iszujka	223	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7243	Szakadát fele	—	—	—	—	—	—	—	120	—	—	—	—
7244	Köszvényesi	—	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—
7245	Az úton alóli	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—
7246	Szakadát fele	—	—	—	—	—	—	—	330	—	—	—	—
	Összeg:	13598	204	1848	984	37	1040	50	400	1	1238	—	1310

Összesen:

	hold	□□
Erdők	1,3598	204
Legelők	1848	984
Útak	37	1640
Patakok	50	400
Omlás	1	1238
Belső	—	1310
Összes terület:	15,537	376

Vagyon e kimutatott fekvéseken kívül az ide tartozó belső telken egy épület, mely fenyőboronából rakott, négy szobából és egy konyhából áll; de jelenleg elhagyatva, minden egyes része rossz állapotban van.

Az udvaron levő istálló és szekérszín beomlott s fedélzete nem is létezik.

Van tovább a szék tulajdonához tartozó egy egy fűrészmalom a „Verespatakan;” ez is oly állapotban van, hogy azt tovább használni nem lehet.

Az erdő és legelő viszonylagos területe ugyanis az összes területnek:

87 százaléka erdő,

11 százaléka legelő, míg

2 százalék marad utak-, patakok- és a belső telekre.

Az erdők jelenlegi állása.

Az egész szék havasának képlete trachit, s ennél fogva meredek, de mély talaju humusos termőföldet bir.

Főgerinczét képezi azon vonal, mely észak-délről mező havasától ferenczi laza tető felé vonul, s mely főgerincztől nyugatra vonulnak a fővölgyek, úgy, hogy az egyes oldalak merőleg északi és délre osztátnak.

Három fővize, ugymint: a Juhod, Sebesd és Szováta vize e havasból erednek, és Szováta községen alól a Kis-Küküllő vizébe szakadnak, mely három fővize e területnek illő berendezés után alkalmas lehet mind a tutaj-szállításra, mind pedig az olfa-usztatásra.

Szekérrel járható utak nincsenek, de kevés költséggel bármelyik főviz mentén is megkészíthetők.

Az erdő-termények minőségileg, kiválólag a bükk és luczfenyő uralgó, igen csekély mennyiségben fordul elő a jávor, szil és gyertyán.

Az egész erdő faviszonya felvehető, hogy egyharmada fenyő és kétharmada bükk; minél fogva teszen

az összes bükk-állomány	10,199 holdat,
a fenyő-állag pedig összesen	3,399 holdat.

Többszöri felvett próbák után kiderült, hogy a bükk évi s holdankénti fanövekvése — 0,813 (100 köb-lábos) — normál öltés teszen, míg a jelenlegi fakészlet holdanként, az eddig használatban volt általános szállaltatás által ritkittatva 62—92 n. öltés teszen, ottan pedig, hol a bükk az erdő és legelő széleken könnyen hozzáférhető volt, alig mutat 52 n. öltés.

A mi pedig a fenyőt illeti, annak évenkénti fanövekvése holdanként 0,707 — 1,344 n. öltés teszen, a fakészlet pedig 61.4 — 96.3 n. öltés.

Az erdők jogi viszonyai és az azokból eredt jelenlegi használata.

Marosszék tulajdonát képezvén a fennirt összes erdő- és legelő-állomány, annak minden termékeit — kívánatszerint — alábbirt taxa fizetés mellett használhatta a szék bármely birtokosa, miből következett, hogy a taxa letétele mellett az összes terület bármely részéről is vágathott fenyő- vagy bükkfát, az év bármely korszakában, és azt el is hordathatta a mikor arra ideje volt; szintugy volt a legelőkkel is, itt is a taxa lefizetése után hajthatott fel marhát és juhót, oda, a hová éppen akarta, és tarthatta legelőn, míg czélszerűnek találta.

Az erdő-termények ilyeszerű használata magával vonta azt,

hogy az általános szállaltatás által az egész 13 $\frac{1}{2}$ ezer holdat képező erdő-terület kiméletlenül megtámadtatott,

hogy vágattatása és használata okszerűtlen lévén — a szállaló a levágott bükk vagy fenyő derekában levágván — annak csak azon részét hordta el, mely éppen szükségletének megfelelt, többi részét pedig ott hagyván — tenger feküfa képződött — mi által az erdők járhatósága sok időkre meggátoltatott, az utónövekvés megakadályoztatott, a fenyvesekben pedig a sok rothadásnak induló feküfa által a „betűzöszu“ elterjedésének biztos alkalom adatott, s

Továbbá tagadhatlan, hogy az ily önkényes válogathatás által engedély adatott a fátvásárlónak, hogyha a levágott fa minőségileg egészen meg nem felelt kívánalmának, az első után a másodikat s így ki tudja hányadikat is vágott, természetesen, hogy a mely az egyiknek nem tetszett, az másnak sem inylett, s így számtalan ily fa hever máig is — noha az még felhasználható lenne.

Végtére, hogy a valóban megvásárlott fa az elhordottnak csak egy parányi részét tehette.

Az erdők hathatos területe, a csakis, mintegy 10—12 éves ilyenszerű gazdálkodás, a jelenleg látható faállabok milyensége eléggé mutatja azt, hogy ezen használat, a faárnak napról-naprai felemelkedése tekintetéből, hogy ezen további kezelet, nevezetesen a fenyő-állabokat, egy jövő 10 évek alatt tönkre teszi,

hogy e látszhatólag káros következmény csak okszerűtlen — minden szakértelem hiányának kifolyásából eredt kezelet,

hogy főleg a bükköknél nem a túl, de a szállitáson kívüli használatból ered, s

végre azon nemzetgazdászati érvnél fogva, hogy ezen jelenben is még tetemes faállabok a jövő nemzedéknek okvetlen fenntartandók, mivel az alsóbb községek túlhasználat által erdeiket pusztitván, már is kezdik igénybe venni e terület természetményeit, tűzi-, szerszám- és épület-fájuk szükségleteinek fedezésére,

és még azon gazdaszázati elvnel fogva, hogy azon 15 $\frac{1}{2}$ ezer holdat felülmuló erdő- és legelő-állomány rendes — folytonos és okszerű kezelet mellett — kellő jövedelmeztetésének elében vezetethessék, véleményem szerint ezen eddigi használat az erdők és legelőknek modozataiban merőben elvetendő.

Mert ugyanis kifejtván az erdők illeten használatából keletkezett és következő károkat, eddigi jövedelmezése is csak is az ily gazdálkodás eredménye.

Szabad használata az egész erdőterületen meglevő terményeknek, melyek kétségkívül igen jutányos árban adattak, mert többnyire csak egy negyede hordatott el a megvásárolt fának; több élelmesebb szovátai és illésmezei lakost tulajdon fűrészmalom felállítására ingerelte, kik éven át ezen erdőkből szállítják fűrész-tönkeiket, vágatván azokat onnan, a hol azt könnyebben találják s fizetvén azokból annyit, a mennyire reá szoríthatók; de, hogy ez mily arányban ment, meghatározni nem lehet.

Visszaélt az eddigi intézménnyel egy néhány élelmesebb ember, rovására az egész széknek.

Az 1873-ik évben fizetett taxák a következők voltak:

darab	hüvelyk	megnevezés	1873-ki taxa		Jegyzet
			frt	kr.	
1	20	fenyőfa és azon felüli	1	50	közép méretek nem vétettek fel
1	18	"	1	20	
1	12	"	—	60	
1	12	"	—	40	
1	10	"	—	5	
1	5	alóli léczfa sat.	—	1	
1	5	csapkaróért	—	1	
1	—	szekér fenyőágért	—	20	
1	—	bükkfáért a legnagyobbért	1	—	
1	12	"	—	60	
1	10	"	—	10	egész idényre
1	5	"	—	5	
1	—	szekér hulladékfa	—	10	
1	—	nagy őlfa levágva	3—4	—	
1	—	jávorfafa, mint a bükkfa	—	—	
1	—	szarvasmarháért	—	20	
1	—	lóért, vagy bivalért	—	20	
1	—	júhért	—	8	
1	—	disznóért	—	10	

A használati módozat és a fennirt fa- és legelő értékesítése, hogy minő tiszta jövedelmet eredményezett, mutatják a meglevő 1867-től 1872-ig bezárólag terjedő számadások.

Ugyanis ez előterjesztett számla szerint 1872. július 1-éig volt készpénzben és a bankokban letéteményezve, összesen . . . . . 2208 frt 26 kr.

657 öl fakészlet, 4 forintjával teszen . . . . . 2628 „ — „

Összesen . . . . . 4836 „ 26 „

Ezen összegben belefoglalva azon telekváltság, melyet az ilyésmezeiek fizettek nyolczan . . . . . 2118 frt 10 kr.

és az 1870-ben vágatott 1000 öl favágatási ára . . . . . 1193 „ 60 „

3311 frt 70 kr.

marad $4\frac{1}{2}$ évi tiszta jövedelem . . . . . 1524 „ 56 „

vagyis évi átlag tiszta jövedelem . . . . . 338 „ — „

melyből az erdő és legelő holdjára esik évenként . . . . . 2 frt $\frac{2}{10}$ kr. o. é.-ben.

Ezen végszámla, hozzátevén még az erdők s nevezetesen a fenyvesek jelenlegi állapotát, eléggé tanúsítják azt, hogy az eddigi erdőkezelet módozata mielőbb elvetendő és helyébe egy más czélszerűbb erdőüzem veendő fel, mely biztosítandja az erdők jó karban tartását és azoknak több jövedelmezését.

Az eddigi kezeleti személyzet állott:

1 Erdőinspectorból, évi . . . . . 250 frt fizetéssel.

1 Pénztárukból „ . . . . . 125 „ „

6 Havasórból „ . . . . . 240 „ „

1 Havastizedesből „ . . . . . 20 „ „

az összes személyzet évi . . . . . 635 forint fizetéssel,

mely kezelési költség — az erdők eddigi — jelenlegi kezeletének tökéletesen meg is felel, mert ugyanis azerdő-főfelügyelő évenkénti 250 f.tért, valamint a közvetlen örökös erdőpásztorok havi 10 húszas, vagy 3 frt 33 krért nem tehettek többet, mint a mennyit tettek; de ezen fizetésért joggal többet kívánni sem lehetett.

Csak oly erdőpásztor vállalkozhatik ezen fizetésért, mely még csak lábfeleire sem elég egy óra, kinek előre feltett szándéka az erdőre soha ki nem menni, vagy pedig a székre egyaránt káros utógondolatai vannak, s így a rossz-fizetéses szolga, hanyagságáért gazdájának anyagi kárt, vétkes tetteivel pedig a vidéknek romlottságot okoz.

Az erdők és legelők ezutáni használatáról.

Ki levén mutatva az, hogy a bükk-állatok évenkénti növekvése nem használtatott ki, míg a fenyveseké rendetlenül, de túlhasználtatott.

Hogy mind a káros rend nélküli vágatásnak vége vettessék, mind pedig a csalhatlan számításon alapuló egész évi fanövekvés felhasználtathassék — első tényező a vágatás alá eső területet egy helyre szorítani; minek igen jutalmas következménye fog lenni az, hogy a többi állatok megkíméltetnek, a vágatás alá került forda, a viszonyokhoz mérten, előre kiszámítható üzlet mellett egészen értékesíthető fog lenni; és nevezetesen pedig az, hogy a letarolt fordán az utónövekvés biztosíthatatik.

Alapelvül ezekből kiindulva, az erdők kezeletét két különálló faüzemre osztom és pedig:

A) A bükkerdők és

B) a fenyvesek kezeletére és használatára.

A) A bükkerdők.

Az összes bükkállomány teszen: 10,199 holdat, mely terület növekvésénél és a jelenlegi viszonyoknál fogva állandó száz éves fordára osztandó, és e szerint minden évben 102 hold rendes vágatás alá fog esni.

Átlag növekvése a bükknek: 0,813 N. ölet teszen, de ezen növekvés a rendes gazdaság és tilalom mellett fölemelhető; főleg, ha a bükk első megállapodási éveiben vágattatik le, minek a 100 évrei beosztás megfelel.

A holdankénti fakészlet általán 62—92 N. ölet teszen s így középszámításban 77 öl lenne, de ezen adatok a mindenkori fordában, a fakészlet különbsége miatt, nem leend feltalálható és a kezelő-erdős teendője fog lenni a 102 holdas fordában a jövő évi ölfamennyiséget meghatározni.

Ha biztosabb felmérések leendenek igénybe veendő, a forda nagysága ahoz mérten alkalmaztathatik; valamint, ha a fa kelendőségnek örvend, úgy a jövőrei rossz behatás kikerülése mellett lehetne 100 helyett 80 évi fordát használatba venni.

Mindezekből kiindulva az összes bükkerdő feltiltandó és a jelenlegi vágatás, mint első fordán, a Szóvátá zize északi oldalára, az ugynevezett Uszulj-vápájába teendő.

Ezen területen — felvéve alapul a fenn kijelölt holdankénti 77 N. öl fakészletet — fog lenni mintegy 7854 öl.

Egy erdőölnek mérete: 1⁰⁶'' magas,

1⁰⁶'' széles és

3³'' mély, melynek fatömköb tartalma, átlag véve, 78—80 köblábot szokott tenni.

A fordában meglévő bükkfa értékesíthető: mint szerszámfa,

mint tüzelőfa, és

mint szenelőfa, mely három üzleti ágokat következőkép

vélek érvényesíthetni.

A szerszámfát, mint eddig is lábön, törzsérték szerint veheti meg magának a szék bármely birtokosa is, csak hogy a kijelölt fordából a megengedhető időben, mely az erdő-törvényben is körvonalozva van.

Meg vagyok győződve, hogy a 102 hold területen, bármely fordában is, az ezen cím alatt szükségelt fa, megtalálható, csak természetesen ezen famínőség az ölfavágatás előtt, vagy alatt, a fordából ki kell hogy kerüljen; az ölfák levágattatása és lezsilippeltetése utáu a fordában semmi cím alatt senkinek behatolni nem szabad.

A szerszám-, vagy épületfának szálankénti eladása történik a következő taxa-fizetés mellett.

átmérő	adatok	köbtartalom köbláb	törzs ára		átlag értéke egy köblábnak	Jegyzet.
			frt	kr.	kr.	
hüvelyk						
5	egészen	2, 6	—	5	2	
7	"	5, 9	—	11	2	
9	"	10, 2	—	20	2	
10	"	12, 1	—	24	2	
12	"	19,	—	38	2	
14	"	30, 6	—	61	2	
16	"	44. 2	—	88	2	
18	"	65,	1	30	2	
20	"	71. 1.	1	42	2	
22	"	95,	1	90	2	
24	"	132	2	64	2	
26	"	178	3	56	2	

A köblábankénti 2 kr. törzsárat azért vettem fel, mert bizonyos, hogy a szerszámfát vásárló a fordából a legszebb fát fogja kiválogatni, mi a többi fának értékét lever.

A bármilyen szerszámnak való fát venni és vágni szándékozók, a fordában csak is az év szeptember elejétől a jövő év május elejéig bocsátandók be; de mindannyiszor a levágott fát azonnal tartoznak legalább a patakig leszállítani, hogy a forda területén faragó-műhelyek ne állíttassanak be, mert ezek mind a mag egyforma kihajlását gátolja, mind pedig rendetlenségre és égésekre adhat alkalmat.

A szerszámfához számíttatik az épületfa is, mely a fennebbi árban és feltételek mellett adatik el.

Ezen üzletágban elkelne az eddigi tapasztalat szerint évenként 400 frt értékű fa; de az üzlet rendszeresítése mellett azt kétszeresíteni is lehetne.

A tüziölfa vágatása és elárúsíthatása történhetik:

1. ha valamely vállalkozónak törzsértékben, becsü útján adatik el az egész famennyisége a fordának;
2. ha az ölöket a szék vágattatja le és az erdőn adja el;
3. ha az ölöket a szék vágattatja és úsztattatja le bizonyos raktárakban és ott az egész mennyiséget egyszerre eladja és
4. a 3. alatti esetben a raktárban levő famennyiséget maga a szék adatja el ölönként.

Az első eset, mely aránylag legcsekélyebb munkát és csaknem semmi berendezést sem igényel; de alig föltehető, hogy vállalkozó találtatnék, ki a forda egész fáját megvenné s így az üzlet bizonytalan; de ezen esetben a rendes forda-kezelet is bajosan kivihető és így bizonyos lévén, hogy a fordakénti 7854 öl évenként el nem kél és legjobb esetben is ölönként alig 50 krt ígérhetne, miszerint a forda kétséges értéke lenne . . . . . 3927 frt — kr.

A második eset, ha a szék vágattatja le az ölöket és az erdőben adja el, tagadhatlan több vevőre találna; de itt is meg fog történni, hogy a 7854 öl évenként nem fog elkelni; de, szemben az elsővel, a forda tisztán marad és utónövekvése biztosítva fog lenni, valamint biztosabb számítást is tehetni, mert sem a szék, sem pedig a vásárló megrövidítést nem fog érezni.

Ezen esetben egy ölnök levágattatása kerül . . . . . — frt 90 kr.

a patakig való lezsilipeztetése . . . . . — frt 30 kr;

tehát összesen . . . . . 1 frt 20 krba;

a patakig való lezsilipeztetés okvetlen szükséges, mert a meredek oldalokra rakott ölfát-vásárló nem tudta egyenként leszállítani s e szerint a fa el sem kelne, holott a patak aljában azt egyenesen szekerébe rakhatja.

Az ilyen, a patakig leszállított ölfáért remélhetni ölönként 2 frt 20 krt, melynél fogva

a 7854 öl levágattatása és zsilipeztetése kerül . . . . . 9424 frt 80 krba;

az egésznek elárúsíthatása esetére jövedelmez . . . . . 17,278 frt 80 krt;

marad tisztán . . . . . 7854 frt — kr:

és így az első cserénél, hol a tiszta jövedelem volt . . . . . 3927 frt — kr,

több . . . . . 3927 frt — krral.

Melyből kitetszik, hogy a 9424 frt 80 kr. beruházással már is 3927 frttal többet jövedelmezett, vagy is a beruházott tőkének $\frac{1}{3}$ -ával.

De másfelől valószínű az is, hogy a levágott és a patakig leszállított őlfának nagy része el is fog kelni. Ezen esetről egy öl fa törzsértéke teszen 1 frtot.

A harmadik eset, melynél a szék maga vágattatja és úsztattatja az őloket, de a raktárból egy vállalkozónak egyszerre eladja az egész mennyiséget, következő számítást mutat:

1 öl levágatása és zsilipeltetése	1 frt 20 kr.
1 öl úsztatása Szovátaig a II-ik térképben jelölt helyre (Tolnainó tulajdona)	— frt 30 kr.
1 öl ölben rakatása	— " 8 "
a telek haszonbér árából egy öltre	— " 1 "
raktári felügyelő fizetése	— " 1 "
úszópatak-tisztításra	— " 4 "
úszató-eszközök vétele és elhasználása	— " 1 "
a három fűrészmalom netaláni kártalanítása	— " 1 "

ölnkénti költség . . . . . 1 frt 66 kr.

vagyis a 7854 öl lehozatala a szovátai raktárig bele fog kerülni

összesen . . . . . 13,037 frt 64 krba.

míg ott ölnként remélhetőleg elkelhet . . . . . 3 frt 30 krral

és így az egész fa értéke tenni fog . . . . . 25,918 frt 20 krt,

tehát marad tisztán . . . . . 12,880 frt 56 kr.

Ezen harmadik esetről az összes famennyiség elárúsítása csak valószínű, de nem bizonyos.

Azon esetben pedig, ha az őlfák nemcsak Szovátaig, hanem Sóváradiig, Makkfalváig és Erdő-Szent-Györgyig, vagy éppen Balavásárig úsztattatnának, legnagyobb valószínűséggel az egész famennyiség elkelne, mely eset egyedül biztosítja az egész erdőüzemnek legtöbb jövedelmezését.

E tervszerint költségektől és bünharátokra felvehető a II-dik térképben 1—21 számok alatt felhozott malomgátáknál a kimutatott összegek, melyek rendszeren csak is vetőgereblyékre szorítkoznak, minekutánna a malomgáták rendszeren vesszőből s jól conservált gátak, s melyeken a 3—4 láb hosszú fahasabok, közöpvízállásban is leúszhatnak, a nélkül, hogy kárt okozhatnának; a vetőgereblyék költségei a következők:

A II-dik térképen jelzett	K ö z s é g	Malomtulajdonos	egy folyó öl vetőgereblye		kell folyó öl vetőgereblye	ára az összesnek	
			készen felállítva	frt		kr.	frt
I.	Szováta	Hafner János, fűrész	1	—	3	3	—
II.	"	Jaimiás Antal "	1	—	3	3	—
III.	"	Közsege "	1	60	4	6	40
IV.	"	László János, lisztelő	2	—	11	22	—
V.	"	Piroska Mihály "	2	—	18	36	—
VI.	Sóváradi	Tóth Márton, fűrész	2	—	9	18	—
VII.	"	Biró András, lisztelő	2	—	9	18	—
VIII.	"	ref. eklézsia "	2	30	7	16	10
IX.	"	" " felébe "	2	40	8	19	20
X.	Kibéd	Szilveszterek malma l.	5	—	24	120	—
XI.	"	középső malom többeké l.	5	—	8	40	—
XII.	"	czigányok malma, liszt.	5	—	8	40	—
XIII.	"	ekklézsia malma, liszt.	5	—	14	70	—
XIV.	Makkfalva	Vinczei József, "	5	—	10	50	—
XV.	"	Dózsa Elek "	5	—	10	50	—
XVI.	"	Dózsa Lajos "	5	—	9	45	—
XVII.	Átosfalva		6	—	10	60	—
XVIII.	Szt-István		6	—	14	84	—
XIX.	Csókfalva		6	50	10	65	—
XX.	Erdőszentgyörgy	gr. Teleki Sámuel	8	—	11	88	—
XXI.	"	Zeik Gábor	8	—	14	112	—
		Összesen:			304	865	70

a 21 gátoknál alkalmazandó vetőgereblye kerülni . . . . . 865 frt 70 krba,

előre nem látott esetekre 10% . . . . . 129 frt 75 kr,

összesen . . . . . 995 frt 50 kr.

És minekutánna czélszerű lenne Sóváraddon is a VI. alatti malom mellett egy 5—600 ölből álló raktárt felállítani, annak előállítására szükséges a fűrészmalom-tulajdonossal: Tóth Márton úrral kiegyezni a raktári hely átadásáért, miért is évenkénti 25 frt fizethető lenne.

A gereblye pedig, mely a Küküllőn keresztül tétetnék, 24° hosszú fogna lenni és fenyőbakkokból állítatnék össze. Az összes 24°-re kelleni fog 2 öl alsó fogatu 12 darab bakk, melyek egyike 7 forintba kerülvén . . . . . 84 frt,
 az orsók száma pedig lenne 200 — 10 krjával . . . . . 20 „
 az orsóhüvelyzetnek és padlozatnak átlag . . . . . 50 „
 a gereblye beállítása . . . . . 60 „

lenne az összes költség . . . . . 220 frt.

Az erdőszentgyörgyi raktárig levő 21 malomgát-tulajdonossal a kiegyezés megtörténhetik, a netaláni gátromlásért, vagy pedig a malomszünetelésért.

Erdőtörvény 34. és 40-ik §. §. 30 évekre terjedő úsztatási engedély a nmlgu m. kir. miniszteriumtól kieszközlendő.

A főraktárnak Erdőszentgyörgy-, vagy épen Balavásárra leendő felállítása indokoltatik, mert ezen alsóbb vidék már a szegényebb lévén, egy részét a famennyiségnek maga venné meg, ezen községek, jó országút mellett, M.-Vásárhelyhez, mint főpiacchoz, legközelebb esnek s fuvarosaik által a fát beszállithatják.

A raktár a község alsó részében állítandó fel, mely helyhez az országúttal jó út vezet, s mely lapályból mintegy 4 hold fog elfoglaltatni.

A felállítandó gereblye 30 öl hosszú kell, hogy legyen, melyre 15 drb. 2 öl alsó fogatu bakk fog kivántatni és melyek 14—16" fenyőfákból állítatnak egybe, melyszerint a bakkok mintegy 12 frtba:

	180 frt — kr. kerülnek,
300 drb. orsó 14 krjával	42 „ — „
orsóhüvelyk és padlázat, általában	110 „ — „
a gereblyének felállítása	80 „ — „
	<hr/>
a gereblyeköltség	402 frt — kr.

A faraktár területe lévén mintegy 4 hold, melyen keresztül mintegy 160° hosszú kifolyó árok vezetendő, s mely 5' szélességű és 1° mélységűnek kellene lenni, s így 133° földkiemelést kíván, melynek ölet a talaj lazaságáért 1 frt 20 krral eszközölhetni, miért az árokkiemelés- és elterítése a földnek, kerülni fog . . . . . 159 frt 60 krba

sokkal bizonytalanabb maga a hely évi birása; de azt hiszem, hogy holdanként és évenként 50 frtért meg lehetne szerezni, melyszerint egy évi kiadás . . . . . 200 frt — kr.
 egy raktári felügyelő szállása ugyanott, átlag . . . . . 300 frt — kr.
 előre nem látott esetekre évenként . . . . . 500 frt — kr.

Az erdőszentgyörgyi főraktár előállítására tehát:

I. csak minden 5 évben előforduló a 21 gáthozai vetőgereblyék	995 frt 50 kr.
a szentgyörgyi gereblye	402 frt — kr.
a fogóárok kiásása	159 frt 30 kr.
raktári felügyelő szállása	300 frt — kr.
	<hr/>
	1857 frt 10 kr.

II. minden évben előforduló raktári haszonbér	200 frt — kr.
előre nem látott	500 frt — kr.
	<hr/>
	700 frt — kr.

és így az összes berendezés tenne	2557 frt 10 krt.
ha pedig Sóváraddnál is fogadtatnék ki	220 frt — krt.
	<hr/>
tenne	2777 frt 10 krt.

Feltéve azt, hogy az összes 7854 öl Szentgyörgyig úsztatnék, annak beruházási, vágatási és leszállítási költségei következők lennének:

1. beruházási költség	2557 frt 10 kr.
2. 7854 vágatása és a patakig zsillipeztetése à 1 frt 20 kr.	9424 frt 80 kr.
3. a 21 malomgát esetleges kárpótlása à 20 frt	420 frt — kr.
4. a 4 ¹ / ₄ mfd úsztatási költség à 52 kr.	3769 frt 92 kr.
5. a raktárban felállítás à 10 kr.	785 frt 40 kr.
6. raktári felügyelő évenkénti	200 frt — kr.
7. előre nem látott költségekre	400 frt — kr.
	<hr/>
összesen	17,557 frt 22 kr.

Az erdőszentgyörgyi raktárban fog tehát kerülni egy öl fa, készen, leszállítva és felállítva . . . . . 2 frt 23₅ krba,

és minekutánna, a jelenlegi faárakból ítélve, egy öl fa ott eladódhatnék 4 frt 80 krba, maradna ezen eseteknél törzsárba, ölként 2 frt 56₅ kr.

Az úsztatásból kifolyólag a 7854 ölből álló, apadás és feneklés mintegy 5%^o levonandó lévén, e beruházási költségek mellett is nem 7854 öl, de csak 7462 öl fog a raktárban találtathatni, és tehát ez fog értékesíthetővé lenni, vagy is

brutto bevétel . . . . . 35,817 frt 60 kr,

melyből a kivonások levonása után marad 19,102 frt 72 kr. tiszta jövedelem.

Az egy évi beruházási költségekből levonandó lévén azon csak 5 évenként előforduló összeg $\frac{4}{5}$ kr., de másfelől a tiszta jövedelem apadni fog az alább kimutatandó kezeleti költségek által.

A III. és IV. pontu módozatoknál, azaz: ha a szék maga adhatja el az ölfát ölkben; vagy pedig, ha az egész famennyiséget egy vállalkozónak egyszerre adja el, csak abban különbözik, hogy első esetben több árba van kilátás, mert a vállalkozó maga is némi reményt kíván; de itt a szék pénztárában biztosabban foly be az egész fának értéke; sőt várni lehet, hogy találkozik vállalkozó, ki a széknek a beruházási és szállítási költségeket előlegezi is. És ilyen esetben fizethet a szék, az elvett előleg után, kamatot és adhatná a fát valamivel olcsóbban is, mint a fenni számítás mutatja.

Kimutattam az I. II. III. és IV. eseteknél a különböző beruházási költségeket, a tiszta jövedelmet és az ezekből eredő törzsárakat, melyeket is könnyebb áttekintés végett utóbbi kimutatásban összevonok.

Felzet	M ó d o z a t	Beruházási és szállítási költség		Összes bevétel		Marad		Törzs-érték		J e g y z e t
		frt	k.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	
I.	Ha a forda vágatlan adatik el	—	—	3927	—	3927	—	—	50	el nem adható
II.	Ölfák vágatnak és leszállítatnak a patakig	9424	80	17,278	80	7854	—	1	—	egy része eladathatik
III.	Szevátáig úsztatva	13,037	64	25,918	20	12,880	56	1	64	fele bizonyosan elkél
IV.	Erdőszentgyörgyig úszt.	17,557	22	35,817	60	18,260	38	2	44 ₅	az egész fa elkél

mely kimutatásból látható, hogy a beruházási költségek mennyire emelik a tiszta jövedelmet, mert teszik annak 100%-kát; de másfelől csak is ez által fog kivihető lenni, hogy az egész famennyiség évenként el is keljen, a mi pedig az egész üzletnek a főcriteriuma.

A IV. alatti, mint legtöbbet jövedelmező, a 17,557 frt beruházási tőke előállítására nélkül meg nem kezdhető; azért ajánlanám vállalkozót találni, ki a kölcsönzött tőke 10—12%^o kamatja levonásával és a minden évi törlesztés mellett ezen tőkét előlegezni képes és hajlandó lenne, kinek az évenkénti 7400 öl fa leszállítását biztosítani lehetne.

Szenelőfa. Remélhető, hogy a rendszeres ölfavágatás behozatala által, a megmaradt hulladékfa egész mennyisége elkélne, főleg, ha rendszeresített szénégetés léptetnék életbe, és ezen sem szerszám-, sem ölfának nem való hulladék lehető olcsó árban adatnék el.

Az ölfák elhordattatása után a fordában megmaradt faterület szerint 10 részre osztatván, az a többet ígérőknek eladathatnak faszénégetésre, miáltal elérhető fog lenni, hogy mintegy 10 rendszeres szénégető, ezen már nagyobb szerű üzlethez hozzá fog és azt a neki kiszabott módozatok szerint véghez is viendi.

Az eddigi bevételek ezen üzemágban évenként 30—65 frtot tettek, de az csak a hulladékfára terjedt, míg a 102 holdas fordából tizannyi fa is adathatnak el ezen célra és pedig olcsó árban, csak hogy a forda területe tisztuljon.

A szénégetés rendszeres behozatala, valamint annak mikénti árusítása, a leendő erdőkezelőnek, a viszonyokhoz mért alkalmazásával marad fenntartva; annyi azonban valószínű, hogy ezen üzemrészlet évenként jövedelmezni fog legalább . . . . . 400 frtot.

B) A fenyvesek.

A szék havason levő fenyves-állomány, a mennyire lehet, az I. alatt mellékelt térrajzban, valamint a birtok-ívi méreteken bizni, tenné az összes erdőállabnak $\frac{1}{3}$ -át, vagy is átalán véve 3399 holdat, mely terület, igen valószínűleg, megfelel a valóságnak is.

A luczfenyő kitünő növekvése biztos és folytonos használatot ígér, ha az 100 éves fordákra osztatik és így évenként rendes szálalás alá fog esni 33—34 hold.

Ezen 34 holdas forda vegye kezdetét a Szováta vize északi oldalának azon pontjánál, hol a legalsóbb részben szálaló fenyő találtatik, mi a Cserepeskő háta megé fog tartani; ezen az oldalon és vissza a Kacza felé, még leend 6—8 évekre használható fa, mely idő után a Cserepeskő északi oldaláról hozandó és pedig a Prélunka gerinczen egyenesen a Szovát felé vezető úton a csúcsig, honnan a meredek oldalon le a vizig könnyen bocsátható.

A Cserepeskő ezen oldala a legszebb ép erdőt foglal, melynek készlete 20 évekre is biztosítja a fogyasztást.

Hogy a fordában meglevő fa egészen értékesíthetessék s ezáltal tisztán is tartathassék, az utónövekvés is biztosíthatassék, az eddig nagymérvű elidegenítésnek gát vettessék és egyáltalán a már itt is jó áru és kellendőségű fenyőfa rendesen kezelthetessék — egyedüli kivihetőnek tartom egyelőre feltiltani minden más helyről vágatást és csak a kijelölt fordát rendesen kezelteni.

A szálalási üzem magával hozandja az erdők gyakoribb átfuttatását; de ezen kivétel részletesebb meghatározása esetről esetre fog megtörténhetni.

A forda kezelteését pedig maga a széki erdősz kell, hogy végbe vigye, úgy pedig, hogy a fordán meglevő minden 9—10" felüli fenyőt levágattatván, azokból mintegy 150 darabot egészben hagyván, ha netalán hid-, vagy épületfára lenne szükség; a többi részét pedig 2° 6" fűrésztonkókba vágatja és a patakig lezsilipezetti, hol is azok az út mellé rendben rakatnak és az alerdősznek, valamint az illető pásztoroknak vastagság és szám szerint számba adatnak.

Ennek megtörténte után a fordában senkinek sem szabad behatolni, minek nagyjelentőségű okát fennebb többször kiemelem.

A fenyőfordában értékesíthető leend a fa, mint szálfa, egészben, mint fűrésztonk, mint ölfa és mint csapkaró.

Eddigi elárusításának módját az előbb irt árjegyzékben közlém; de itten is, mint a bükknél, számitáson kivüli áruk vétettek fel, melyek ezutánra meg nem állhatnak; mert nemcsak, hogy az egyes szálak árai között, köbtartalom szerint a különbség nem volt eléggé kiemelve; de egyáltalában igen csekély törzsárak s a fának potom ára, annak példálárára adott alkalmat.

Ezekből kifolyólag a kimutatott méretek és köbtartalmak szerint a következő árat ajánlom:

átmérő	megnevezés	kőb-tartalom	törzs ára		egy köbláb ára	fűrésztonkók				Jegyzet
			frt	kr.		átmérő	kőb-tartalom	ára	leszállítás	
hüvelyk			frt	kr.	kr.	„		frt	kr.	
10	mell magasságban mérve	12.7	—	76	6	10	6.5	—	39	
11	és az egész a fordában	15	—	90	6	11	7.9	—	47	A fűrész-tonkóknél az átmérő egy öl húszban, vagyis közép átmérő vétetik
12	levágva adatik	17.8	1	06	6	12	9.4	—	56	
13		20.6	1	24	6	13	11.1	—	66	
14		23	1	38	6	14	12.8	—	77	
15		27	1	62	6	15	14.7	—	88	
16		33	1	98	6	16	16.8	1	—	
17		37	2	22	6	17	18.9	1	13	
18		41	2	46	6	18	21.2	1	27	
19		45	2	70	6	19	23.6	1	42	
20		50	3	—	6	20	26.2	1	57	
21		55	3	30	6	21	28.9	1	73	
	azon felüli általánosan méret szerint					22	31.7	1	90	
	egy öl fa, sima, levágva	—	5	—	—	23	34.6	2	17	
	100 darab csapkaró	—	—	50	—	24	37.7	2	26	
						25	40.9	2	45	
						26	44.2	2	65	
						27	47.7	2	86	
						28	51.3	3	07	
						29	55	3	30	
						30	58.9	3	53	

Ezen árak noha, első tekintetre, magasaknak tetszenek, mégis megfelelnek a mostani általános fenyő-áraknak, s még megjegyzendő, hogy a tönkök készen, levágva a patak mellett adatnak vásárlóknak át.

A mint többször említém, ezen kezeleti mód leend egyedüli, mely által rendszeres vágatás és meg-
rövidítés nélküli elárusítás történhetik, nemcsak, de ezáltal fog a szék jövedelmeiről biztos kimutatást ma-
gának szerezhetni és a már is rendetlenségre szoktatott vásárló-felek biztos árucikkét mérsékelt árban
találандanak.

Az ölfavágatás a parajdi nagyszerű gyufagyár által tetemes jövedelmet képezend, mert ugyanis
ezen e vidékre annyira üdvös hatású gyári üzlet évenként mintegy 600 kurta öl fát veszen igénybe, me-
lyet — tett nyilatkozat szerint — leúsztatva a gyár fűrészmalmaig átvesz 7 frt 50 krba,

miből is számítható, hogy: egy ölfavágatása és a patakig zsilibeztetése	1 frt 20 kr,
pataktakarítás ölnként és évenként	— frt 20 kr,
úsztatás a duzzasztók használatával	— frt 80 kr,
ölbenrakatás	— frt 25 kr,
előre nem látott esetekre	— frt 10 kr,
összes kiadás	<u>2 frt 55 kr,</u>

minélfogva egy öl törzsértéke marad 4 frt 95 krba,

s így köblába az ölnök (80° számítva 1 ölre), mint a fennebbi számításnál tenni fog 6 krt.

Ezen üzlet biztosítja a fenyőfának évenkénti kelendőséget, sőt lévén e gyárnak szüksége évenként
10—12,000 szál $\frac{1}{2}$ ezoloz deszkára is; ezen célra is venni fog mintegy 1200 fűrésztrónköt.

A felvett évi 34 hold területen, középszámítással, találni holdanként 50 szál 10° felüli fenyőt, mi
is évenként 1700 szálát adna. A jelenlegi fordának kinézett terület meglehetősen ki lévén szálalva, ezen
számítást alig adja.

Az évenkénti 1700 szálból meghagyván 150 szálát egészbe, a többi 1550 szál tönkökbe vágandó
és csak 5-ötösével számítva 7250 2 ölös fűrésztrónköt ad, ezekből a 600 ölfavészen 2400 darabot igénybe,
a 10—120,00 szál deszkának kell 1200 darab, marad tehát eladandó évenként 3600 tönk, mely meny-
nyiség elegendő a szomszédos falvak fűrészmalmaiknak.

A fenyőforda fájának értékesítése fog tenni

a 150 szál átlag 16 ^o vastag egész fa à 1 frt 98 kr.	297 frt — kr.
a 150 szál levágattatása és lecsúsztatása à — frt 30 kr.	45 frt — kr.
marad	<u>252 frt — kr.</u>
a 7250 darab 2 ^o s fűrésztrónk átlag fája 14 ^o à 77 kr.	5582 frt 50 kr.
a 7250 drb tönk vágatása és lecsúsztatása à 22 kr.	15957 frt — kr.
marad tisztán	<u>3987 frt 50 kr.</u>

A csapkaró, mint a legjobb és tartósabb szőlőkaró, gondosan egybegyűjtendő, hogy ezáltal is a
forda területe tisztittassék és még valamit jövedelmezzen is.

Az 1700 szál fenyőfa ad szálanként 25 szőlőkarót, és így az egész mennyiség leend 42,500 szál,
melynek ára a patakig leszámítva tenne à 50 kr.

egy száznak gyűjtése és levontatása	à 20 kr.	85 frt — kr.
maradna jövedelem		<u>127 frt 50 kr.</u>

A fenyőfaüzemben felvett összegek, valamint annak kelendősége is biztos, mert a parajdi gyufagyár
részére adandó ölfavészen, valamint a 1200 drb. fűrésztrónk kötelezettség mellett 10, vagy 20 évekre előre biz-
tosítható és eszerint ezen üzemből eredő biztos tiszta jövedelem fog lenni

a 150 szál egész fenyő után	252 frt — kr.
a 7250 fűrésztrónk és ölfavészen után	3987 frt 50 kr.
a csapkarók után	127 frt 50 kr.
vagy is összesen	<u>4367 frt — kr.</u>

melyből még levonandó az üzleti tőke 20%, a netaláni kamat és

más törlesztés sat. ezimen előjöheto kiadásokra	344 frt — kr.
maradna tehát ily elővigyázat mellett is	4023 frt — kr.

Mely végszámadásból kitetszik, hogy egy forda hold ad átlag 118 frt 33 krt, az egész fenyőállab
holdja pedig, évi tartós és biztos jövedelmet nyer 1 frt 18 kr., a mi az eddigi jövedelemnek 59 szeresét teszi.

A bükkfakézeletből remélhető tiszta jövedelem, noha az a kimutatott I. II. III. vagy IV. módozat
szerint igen különböző; átlag vettem a III. alatti módozattal, melynélfogva a

szerszámfa eladásából jövedelem	400 frt — kr.
az ölfavészen a III. módozat szerint	12,880 frt 56 kr.
melyből le az üzleti tőke 20%-kát a	2,607 frt 22 kr.
	<u>10,273 frt 04 kr.</u>
a szemelőfából évenként	400 frt — kr.
tenne összesen	11,073 frt 04 kr.
a fenyőfa jövedelme pedig	4023 frt — kr.
ezeknél fogva az erdők évi tartós jövedelme	<u>15,096 frt 04 kr.</u>

Az évi tiszta jövedelemből levonatott: a Szovátavize és Küküllő gátjainál építendő vetőgereblyék és egész berendezés költsége, mely kiadás 5 években egyszer fordul elő; az üzleti tőke nemcsak egészen, hanem annak 20% kamatja, mely költségek a jövő évben nem fordulnak elő, mert az üzleti tőke ezutánra a szék pénztárából fog kitelni, miért a 20% nem leendő fizetendő.

Ezzel szemben ide nem vették a tisztai és felügyeleti költségek, valamint a földadó sem, mely tételek a végszámadásban fordulnak elő.

Említetlen nem hagyhatom azon nézetem, hogy az ugynevezett iszujkai 233 holdat tevő és egészen külön álló erdőrészt, mint erdőt, a felügyeleti költségeket nem fogja fedezni, s így, mint negatív birtok, az egésznek csak terhére válik. Miért legcélszerűbb lenne azt merőben kiirtani, mely terület nemcsak a legjobb réteket, de szántókat is adna s ezáltal a haszonbérő népnek, valamint a széknek is nagy hasznára válnék.

Legelő k.

A szék havasa területén, a catastralis felmérés nyomán, van összesen 1840 hold legelő 24 parcellában felvéve, mely legelők a szék lakóitól meglehetősen igényben is vettek, mi eléggé bizonyítja azt, hogy ezen vidék, és nevezetesen a havasalji községek egyik gazdasági ága a szarvasmarha és juh-tenyésztés.

Eddigi használata a legelőknek nem felelt meg azon rendszeres marha-tenyésztés kivánalmainak, melyet azok feltételezhetnének, mert ugyanis nem volt tekintet arra, hogy a legelőre, mely neme a legelő állatnak bocsátassék elébb, nem volt tekintet a különböző nemek pásztoroltatására, és nem arra, hogy a legelők trágya által miként s rendszeresen javíttassék, de főleg nem volt eléggé rend fordítva arra, hogy a felhajtott bármely marháért a kirótt évi legelőbér meg is fizetessék, és ezekből következett az elégtelen tápanyag, a fűnek elsatnyulása, és az is, hogy a legelt marhákért csak kevés arányban fizettetett meg a bér, de végre sajnosan tapasztaltam azt is, hogy a legelők erdő-szegélye, a majorosok és pásztorok által csufosan megtámadva — roszakarattól és játsziságtól megegetnek és körülgyűrűztetnek — miáltal az állatoknak sokkal több kárt okoznak, mint a mennyit a legelőbérek behajt.

A legeltetési árak 1873-ban a következők:

1 darab szarvasmarháért, lóért vagy bivalért	20 kr.
1 darab juhért	8 kr.
1 darab sertésért	10 kr.
1 darab sertésért, makkaltatásért külön	10 kr.

A legelők használatából volt évenként 350—596 frt, vagyis átlag 473 frt, és így holdanként 25 kr. tiszta jövedelem, mely jövedelem, nem az igen csekély legelő-marha számából, de az igen kevésre rótt legelőbérből ered.

Mert ugyanis egy felnőtt szarvasmarha, ló vagy bival 8—9 havi legeltetése 20 kr-ért nincs megfizetve, mivel azért másutt 2—3 frtot is szívesen fizetnek. De ezzel szemben az egy juhérti 8 kr nem volt arányban, mert egy szarvasmarha, ló vagy bival 10 annyit elkölt, ront és tapos, mint egy juh.

Az egy sertésért fizetett 10 kr. is sokkal igen csekély, mert ha bárki is rüdeg sertését ápril havában rendes kanász kezelésére bizván october végeig, vagy makkbőségben karácson-feléig fenntartja, azt hiszem az eddig fizetett 10, vagy illetőleg 20 kr meg nem felel azon haszon s kényelemnek, mely ebből származik.

Ezekből kiindulva javaslatba hoznám, hogy már az 1874-ik évben a legelők használata három kezelési ágra osztatván, tennék a szarvasmarha, ló és bival, a juh és a sertés legeltetési osztályzatát.

A ló és bival legeltetést, kiválólólag a 3 fő- és azok mellék-patakaira kellene szorítani, hol az eddig átlag felvett 120—200 drb élelmőket dúsan meg is találják. Ezek pásztoroltatása a községenként befogadott mennyiség szerint, tulajdonosok által eszközöltessék, de mind a ló-, mind a bivalcsorda csakis egy-egy csordát képezzenek. Ezek a külön patakokban, rendszeresen egymásután felváltva hajtassanak. A ló — mint tápilag kényesebb — mehet elől, és ennek nyomán 8—10 napok múlva a bival.

A ló és bival nyomában a sertések még elégséges tápanyagot találnak.

A szarvasmarha pedig a fentebb fekvő legelőket is csakugyan csordánként foglalják el, a tulajdonosok által fogadott pásztorok felügyelete alatt.

Községenként 5—10 ily csorda is állíthatatik egybe.

A szarvasmarhák nyomában a juhok helyeztetendők el, és turmáikban oly formán osztatnak fel az egyes legelő részekben, hogy több turma egy és ugyanazon legelő-részekben ne legyen. Az illető majorosnak számba adandók a legelő körüli szélfák, melyek épentartásával azt felelőssé is kell tenni, nemkülönben adandó utasítás szerint fogja a kosokat is 14—14 napok alatt változtatni.

A sertés legeltetésre nézve pedig különösen kiemelem azt, hogy e szék havasa fő- és mellék-patakai, mind növényei, mind vize által, ugy szintén csendes elzártaságáért, kiválólólag sertés legeltetésre van

hivatva, mily áldásos lenne a vidékre nézve, ha az, ez egészséges és növényből patakokban tarthatná rüdeg sertéseit, s csekély fizetés mellett nagy hasznot találna. De ez csakis úgy kivihető, ha maga a szék tartana mintegy két megbízható főkandást, melyek egyike ± 600 darab sertést venne kezelet alá.

Egyik csorda lehetne a juhod és a másik a Sikpatakon, s ezek után átjöhet egyik a Szováta a másik a Sebesd vizére, s így az egész évi idényt ellegelhetné 2000 drb. sertés is, melyből többszörös haszon is fog felmerülni.

Ezek tekintetéből az eddig fizetett 10 kr. felemelhető 50 krra, legeltetési díj czím alatt, továbbá sópénzt 6 krt, pásztoroltatásért pedig egy kupa törökbuzát, ezen díjak felét tartozzék mindenki a sertés átadásakor, másfelét pedig július havában megfizetni, vagy még gyakorlatibb lenne, ha az egészet befizeti a sertés beadásakor.

Ha ezen szervezetem czélszerűnek nyilvánulna, a jövőnek fog fenntartatni, hogy a béveendő sertések száma felemeltethetik-e? valamint az is, hogy a roszfaju kanok kitiltásával, jobb kanok beszerzése által a faj javittatván, e nem csekély s megvetendő gazdasági czikkben is haladásnak örvendhetni.

A mint előbb említve volt, a legelők jövedelme volt eddig átlag 473 frt, ezen díj-árr megszabása után pedig jövedelmezni fog:

Szarvasmarha, ló és bival 1000 db. à 50 kr	500 frt.
Juhok különböző turmákban 12,000, per 15 kr	1800 frt.
Sertések ± 1200 darab bevétel legelésért 56 kr	336 frt.

Kiadás: Kondás fizetés . . . . . 70 frt.

„ „ 23 véka búza . . . . . — frt.

egy segédnek . . . . . 40 frt.

„ 14 $\frac{1}{2}$ tkbúza.

Sora az egész . . . . . 36 frt.

Kiadás: . . . . . 146 frt.

---

190 frt.

mely 190 frt a másik csárdából is bejön . . . . . 190 frt.

---

ha pedig makk-termés van, ezen összeg meg-

kétszerezethetik, ezekből kifolyólag a legelő ad . . . . . 2680 frt.

évi tiszta jövedelmet, vagyis holdanként . . . . . 1 frt 45 krt.

A fent elősorolt erdő-üzemből kitetszvé az, hogy a körülmények és helyi viszonyok azt egyáltalában lehetővé és kivihetővé teszik, főleg pedig valószínű az, hogy az üzlet jövőre kiterjeszthetik, melyből következik, hogy annak használatban vétele után, a kezelő és vezető erdősz ennél egy helyesebb üzleti módozatot fog életben léptetni.

De hogy az eddiginél is jobb, mind a székre, mind tulajdonosra, mind a vidékre és erdőkre is egy áldásosabb erdőkezelet léptethessék életben, annak legelső feltétele:

a kezelet élére egy szakértő erdőszet állítani, ki az erdőszeti szaktudományokkal, és az erdők kezeletével ösmerős, és egyedül a szék havasa érdekének élve, ennek üzletei kivitelére hivatva legyen, ennek segítségével adandó egy alerdősz, kitől ugyan az ebéli elméleti tanulmányok nem kívántatók meg, de írás és számadásban jártasságot, hogy az üzlet ágaiban alkalmazható legyen, és végre

az erdők felügyeletére öt erdőcsősz, kik jó évi fizetés mellett a reájok bizott erdőrészekre felügyelvén, annak minden káraiért felelőssé is tétethessenek.

Pénzkezeletre pedig elégséges a széki pénztárnok, ki csakis főszámadásokat vinni, és a mindannyiszor bejött összegeket a takarékpénztárban elhelyezni lenne hivatva.

Ha pedig a következés mutatni fogja, hogy ezen elősorolt kezeleti személyzet eléggé meg nem felelhet a jó és biztos kivitelének, a reája váró munkáknak, akkor azok megszaporítását vagy változtatását ezutánra is meglehet tenni.

Az alábbi kimutatás szerint felsoroltam az egyes közegek évi járandóságait, és pedig:

Szám szerint	A hivatal megnevezése	egy évi fizetésben									lakási hely
		évi fizetés		lakbér 15%		utazási átalány		összesen		fa il- leték	
		frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	öl'	
1	Főerdész	1200	—	180	—	300	—	1680	—	20	Maros-Vásárhely
1	Alerdész	400	—	természetben	—	100	—	500	—	10	Szovátán
5	Erdőcsász										
1	Juhodvizén	168	—	természetben	—	32	—	200	—	2	a Juhodban lakás építendő
1	Sebesd vizén és sikpatak	168	—	"	—	32	—	200	—	2	sikpatakon lakás építendő
2	Szováta vizén	336	—	egynek természetben	—	64	—	400	—	4	Szováta vizén egynek lak építendő
1	Izujkában	60	—	természetben	—	—	—	60	—	2	Izujkában lak építendő
1	hivatalszolga	200	—	"	—	—	—	200	—	4	M.-Vásárhelytt
	Pénztárnok (remuneration)	100	—	"	—	—	—	—	—	5	M.-Vásárhelytt
9	összesen:	2632	—	180	—	528	—	—	—	49	

Ezen kijelölt személyzet elégséges fog lenni arra, hogy ezen üzlet minden ágát vezethesse és az erdők felügyeletét vihesse.

A főerdész ki összesen 1680 frttal van fizetve, vezetheti a szék havasa minden ügyeit, és képes is fog lenni nemes Marosszék községei erdeire annyi időt fordítani, — a mennyire a divó erdő-törvény szabványai arra felhivják, azért is méltányos lenne, hogy a kirótt 1200 frt fizetésének felét azaz 600 frtot a szék hordozza tisztai-átalányából, miért is, mint szék hivatalnok — főerdésze — minden szakmájába vágó referádát el fog látni. Hogy a főerdész fizetését 1680 frtra tettem — indokolja azon meggyőződése, hogy az ezen szakpályára készült és ebben már is szakavatott férfiak csak úgy vállalkoznak ezen állomásra, ha jól vannak fizetve, — mert munkájuk nagy és terhes felelősségük nagy és ezen állomás elfogadásával elzártak maguk előtt minden haladhatást, — ezen állomással elérte jövője netovábbját és a szék különös érdeke kívánja meg, hogy azon egyén e sorsával sok időkre meg is legyen elégedve, s ne legyen kénytelen más keresetmódhoz is folyamodni, hanem egész idejét tölthesse a szék érdekében.

Hogy huzamosabb ideig e helyt megálhasson, kívánatos lenne 5 évi szolgálata után fizetését 200 frttal a szék havassa jövedelméből megjavítani, mert ezáltal le lesz némileg kötve e helyeni megmaradásra, mi csak előny lehet, mert a gyakori változtatás — új experimentatiókra ad alkalmat — mi pedig csak a szék jövedelme rovására történhetik. Lakása pedig M.-Vásárhelytt kell hogy legyen, mert Szovátán sok évekig egy művelt ember sem állana ki, főleg ha családós, — mert gyermekei neveltetése e helyről el fogja hívni, vagy pedig elégületlen fog lenni, miáltal újra csak megbízatása veszt, — míg M.-Vásárhelyt, mint ezen üzlet főpiacán ennek javára töltheti üres óráit, mert, mint lelkiismeretes erdész úgy is az év legnagyobb részét künn az erdőn vagy az úszpatak mellett tölteni; ha pedig ezen kelléke nincs meg, lakhatik az erdő közepén is — dolgai nem fognak jobban menni.

Az alerdész lakása Szovátán a szék telkén leend, s a neki kimért 500 frt fizetés elégséges, mert mint nem végzett szakférfi — többre igényt sem tarthat, teendői fognak lenni — főleg az erdőállatok épentartását a pásztorokkal felvigyázni, a fordai munkánál felvigyázni, a legelőre hajtandó marhák létszámát evidentiában tartani stb.

Hogy az erdőpásztorok fizetését fel 200 frtig tettem — indokolom azzal, hogy ezutánra kívántatni fog tőlek, évök minden idejét az erdő érdekében töltsék, már pedig azt csak úgy lehet kívánni, ha oly fizetést adunk, melyből az családjával együtt meg is élhessen.

A forda munkálatoknál és főleg az usztatásnál, mint felügyelők hasznos szolgálatot fognak tenni, a fizetésüket ki is fogják érdemelni.

Az elősorolt évi járandóságok közt előfordul a lótartási- és utazási átalány, ebből kifolyólag köteles leend a főerdész két lovat s szekeret, az alerdész, úgy minden csász — az izujkait kivéve — egy-egy hátsó lovat tartani, mit ha egyike vagy másika nem tenne — nevezett átalánya azonnal betiltandó.

Ezen intézmény minden erdőhivatalnál meg van — és igen czélszerű, mert bizonyos az, hogy bármely erdőkezeleti személynek, ha lova van, hamarabb és szivesebben teszi meg szolgálatát.

Eddigi előterjesztéseim nyomán kiszámítva a remélhető évi tiszta jövedelme a szék havasának, mert volt.

1. Az erdők évi tartós jövedelme a III. alatti módozat behozatala szerint tenne	15,096 frt 04 kr.
(a IV. módozat $\pm$ 5000 frttal többet ad.)	
2. A legelők évi tartós jövedelme teszen	2,680 frt — kr.
és a kettő	17,776 frt 04 kr.

mely összegből azonban levonandó

a) a kezelőszemélyzet fizetése	3340 frt — kr.	
b) a „ „ fajáradéka		
49 öl fa à 4 frt 80 kr.	235 frt 20 kr.	
c) az évi földadó	350 frt — kr.	3925 frt 20 kr.
	és e szerint megmarad	13,850 frt 84 kr.

Melyszerint tehát egy hold erdő és legelő évenkénti tiszta haszna lenne 89,5 kr. — mi az eddigi jövedelemnek 46-szorossát teszi.

A Mint többször is említém a tiszta jövedelem felemeltethetik:

ha az öl-fa-usztatás a IV-dik módozat szerint történik, ha az öl fa Erdő-Szent.-Györgyön alól Ballavásárig usztattatik, minek kivitele nem sokkal többbe kerülne, mert a viz hossza csak $1\frac{1}{4}$ mrtfidel hosszabb, ugyszintén „előre nem látott esetekre“ czim alatt minden alkalommal kellőleg lévén gondoskodva sok vétetett fel; de, mely összegek nem fognak mind igénybe vétetni; végre:

a fűrésztonkók értékét is háromszorozni lehet, ha egy rendes fűrészmalom állittatik fel és a tönk, mint fűrészáru adatik el sat.

Egyik főfeltétele ezen erdőüzemnek az, hogy az szekérrel járható legyen. Csak is $2\frac{1}{2}$ —3 öl széles út és pedig könnyű szerrel megkésztve kívántatik, mert ugyanis csak egy néhány évre való; és ezen útmunkalat kivihető Szozáta, Ilyésmező és talán Remete, vagy Kőszvényes lakossai által, ha azok egy éve az útközmunkától fölmentetnének.

A havas mellékjövedelméül tekinthető a vadászat és a halászat jövedelme; de ezen források felhasználása egy jobb időre fenntartandók.

Záradéku

felhozhatom azt, hogy e tervezett fa-üzlet lényegében nemcsak kivitelében különbözik az eddigitől, mert ezutánra is vihet bárki is fenyő vagy bükkfát taxa fizetés mellett, a mennyit csak az erdő évi termés meg bir, csak hogy nem onbét, a honnan, és nem egészen akkor a mikor tetszett, de másfelől bizonyos, hogy a jó uton találtató faczikkért bárki is szivesen adand egy néhány krral többet, minthogy idejét, magát és marháját az eddigi járatlan rosz utakon veszélyeztesse.

A falvak túlnépesedése és a birtok csekélysége már alig képes e nép vasszorgalmát és igénytelen-ségét parallelizálni, mely feltevésém igazolja azon sajnos tapasztalat, hogy e vidék népe kenyérkereset hiánya miatt kénytelen szülőföldét elhagyni, idegen elemek közé vegyülve — a nemzetnek elveszve csaknem — kegyelemből keresni meg azt, mit szülőföldre is megadna, ha ott az ipar és gazdaszat, a korszellem és szükséglet színvonalára lenne felemelve azok által, kik épen erre hivatva vannak.

Ugyancsak, mily üdvös lenne e vidékre nézve egy ily nagyobb szerű üzlet behozatala, életbeléptetése minekutánna ebből, mint napszámos, favágó, és mint fuvaros évenként 40—50,000 frtot becsületes keresete után maga közt megoszthat, egy új neme a pénzforrásnak lenne ez, mely eddig ösmeretlen volt, és mely annyival áldásosabb fog lenni, mert éppen ezen évről-évre előforduló tartós üzlet rendszere biztosítja, nemcsak a most élőknek, de a jövő nemzedéknek is e keresetét.

S valjon kérdés alá jöhet, hogy egy ily rendszerrel kezelt, ily fabőséggel biró hathatós terjedelmű erdő és legelő, kész keresete marad e vidéknek? azt hiszem, hogy nem! mert a mind inkább érezhetővé vált fahiány és az abból következő faáremelkedése, a községi erdők satnyulása, a szükséglet folytonos szaporodása, kellőleg biztosítja ezen erdők jobb jövendőjét, ha azok rendszeresen kezeltetnek s melynek minél előbbeni életbeléptetését nem tudom eléggé a tisztelt bizottságnak ajánlani.

Nagy-Enyed, julius hó 15-én 1873.

Dékáni Ernő,

Alsófehérmegye erdőse.

A bizottság felolvasott munkálatból meggyőződést meritett arról, hogy az a lehető legbiztosabb adatokra fektetett correct szakértői mű — s annak javaslati ágait tanácskozása alapjául általában elfogadja, s ez alkalommal elhatározza, hogy a tanács rendén módosított munkálat kinyomattassék, s minden községnek egy példányban megküldessék; valamint kimondja azt is, hogy a havast a felügyeletet illetőleg házilag kívánja kezeltetni.

3. Az előző pont alatti határozathoz képest részletes tárgyalás alá vétetik a munkálatnak első — a havason levő bükkösnek miként leendő kezeltetésére vonatkozó javaslatot tárgyzó része.

4. A havas-fenyves részének, miként leendő kezeltetésére vonatkozó javaslat felolvasatván, az állandó választmány előterjeszti, hogy ezen üzemre nézve a parajdi gyufagyár-tulajdonos: Reiter József — Hafner János megbízottja által ajánlatot tett, miszerint a gyár számára évenként szükséges legalább 800 kurta öl hasogatott fenyőfát a Szóvát vizén lévő Reitter-féle fűrésznél átadva — ölonként 7 frt 50 krral — ugyszintén az évenként mintegy 800-tól 1000 darabig szükséges deszkának való 12 láb hosszú fűrésztonkókat az évi forda aljáig szállítva, melyek vékonyabb vége 10—12 hüvelyk vastagságu darabonként 35 krral,

a 13—15 vastagságuakat	„	40	„
a 16—18	„	45	„
a 19—21	„	50	krral haj-

landó fizetni, oly feltétel mellett, hogy az ily mód-
dal 15 évre megkötendő szerződvény létre jötte után évenként a körülirt fatermelés megkezdésekor 2000 frt előleget ad; mely összeg az évenként szállítandó famennyiség utolsó részletéből fog levonadni.

Valamint beleegyez abban is, hogy ezen most meghatározott árak, minden 5-ik évben a fa értékének ezen idő alatt netaláni emelkedése esetében, aránylag egyesség útján emeltethessenek.

Együttal az állandó választmány a Reiter Józseffel kötendő szerződvényt is betérjesztvén — azon javaslatának ad kifejezést, hogy a mennyiben ezen üzlet létre jötte esetében az abban meghatározott fenyőfaárak csekélyebbek a javaslatban megállapított tariffánál — ezen tariffa aránylagosan lesz szállítandó lesz — az évenkénti felülvizsgálat alkalmával azonban esetleg változtatható maradván.

A bizottság a bükkös kezelése iránt tett javaslatot elvileg elfogadja — azonban, hogy a javasolt 4 féle üzemmódozat körül, melyik előbb és mily mérvben vétessék fogantba, az iránt ez alkalommal határozni még nem kíván.

A bizottság a fenyőfaüzemre vonatkozó javaslatot az állandó választmány előterjesztéséhez képesti módosítással elfogadja, valamint a gyufagyáros által tett ajánlatot is — mindazonáltal a betérjesztett szerződvényt, mint az üzlet alapját, részletes tárgyalása alá kívánja venni.

6. A jegyzőkönyv 4-dik pontja alatti határozathoz képest — a Reiter-féle gyufagyárról kötendő s betérjesztett javaslati szerződvény vétetvén tüzetes tanácskozás alá.

Kérdéselt szerződvény következőleg határoztatik szövegeztetni:

Szerződvény,

mely kötött egyfelől Marosszék birtokossága, mint havastulajdonosok — képviselve ez idő szerint a törvényhatósági bizottság által — másfelől a parajdi gyufagyár-tulajdonosa: Reiter József úr között a következőkben:

1. Marosszék havasbirtokossága kötelezi magát havasából évenként a parajdi gyufagyár részére adni:

a) hatszáz (600), vagy nyolczszáz (800) rövid öl hasított fenyőfát, mely ölok méretei:

hat láb, három hüvelyk magas,

hat láb széles és

három láb, három hüvelyk mély.

A fenyő-ölfa kell, hogy lehetőségig tiszta, bog és rév nélküli legyen, a fennirt méreteknél tökéletesen megfeleljen. Ezen öloknek szánt fa minden év október havától legfeljebb április végéig levágandó. Az egyes hasábok 6—7 hüvelyk vastagoknak hagyandók, héjjaktól megtisztítandók és ily állapotban a Reiter József úr Szovát vizén lévő fűrészmalmaig leusztatandók s ott ölbe rakandók, a havasbirtokosság költségén, hol is méret és szám szerint átadandók.

b) Ezer (1000), vagy ezer kétszáz (1200) darab fűrésztonkókat, melyek két öl, hat hüvelyk hosszúak és tizből egészen huszonegy hüvelykig vastag közép átmérőjük kell, hogy legyenek. Ezen fűrésztonkók az erdőbirtokosság költségén levágandók, héjjaktól megtisztítandók és az évi rendes fordának aljára kiszállítandók, hol is vásárló Reiter Józsefnek, méret és szám szerint átadandók.

Az a) pont alatt körülirt minden egy öl fenyőfáért fizet vásárló Reiter József a kijelölt helyre való állítás napjától számítandó nyolcz napok alatt 7 forint 50 krajczárt, mondva: hét forint 50 krajczárokat osztrák becsben, valamint minden 10—12 hüvelyes fűrésztonkért 35 harminczöt krajczárt,

13—15 " " 40 negyven krajczárt,

16—18 " " 45 negyvenöt krajczárt,

19—21 " " 50 ötven krajczárt és ezen összeget

is a leszállítás napjától legfeljebb nyolcz napok alatt.

2. Vállalkozó Reiter József köteles a fennebb irt a) és b) alatti faszállitmányt a fennirt pontokban meghatározott vételár kifizetése mellett, a következő 15 éveken át évenként mindig átvenni.

A szék birtokosságának ellenben jogában állandó öt év elteltével a faárt fennebb emelni; mely esetben, ha a fölemelésre nézve kölcsönös egyezség létre nem jöhetne, ezen szerződés megszűntnek lesz tekintendő.

3. Az a) és b) alatt felhozott fenyőfaárak előállítására ötletéből, köteles vásárló Reiter József úr, a minden évbéli faáru-termelés megkezdésekor 2000 forint, mondva: két ezer forintokból álló előleget, egy erre eladók által meghatalmazott kezelőnek nyugta mellett átadni, mely összeg a fenyőölfák átvétele utáni évi végszámadás alkalmával $\frac{2}{3}$ -ig (vagyis 1332 forint) a fenyőölfák összes értékéből lesz levonandó, a megmaradott $\frac{1}{3}$, vagy 668 forint pedig a b) alatt megjelölt fűrésztonkók évenkénti átvétele után ezek összes árértékéből fog levonadni; midőn is ezen előleg visszafizetése minden kötelezhető kamatfizetés követelhetése nélkül kiegyenlítettnek tekintendő.

4. Azon esetben, ha a Szovát vize mentén az a) alatt körülirt ölfa előállítására szükséges fenyőfa a stipulált 15 évek folyta alatt nem találhatók, úgy szállíthat a havas birtokossága ilyeszerű ölfákat a Sebesd vizén, Szováta község közelében, vagy a Juhád vizén is, az Ilyésmező határán át a Parajdra menő úthoz mentől közelebb; azon pontig, honnan az ölfák szekérrel tovább szállíthatók.

5. Ha a parajdi gyufagyár czége a kijelölt 15 évek alatt megváltoznék, azon esetben az ezen szerződvényből eredt előnyök és hátrányok az új gyártulajdonosokra is átruházhatók; ha pedig a parajdi gyufagyárban bármily előre nem látott esetek bekövetkezte nyomán a gyárüzlet megszűnne, ezen esetben vásárló Reiter József, vagy jogutódjaira ezen szerződvény jogerővel nem birhat, teljesítvén azon időig a szerződőfelek egymás iránti kötelezettségüket.

Azon esetben, ha előre nem látott rendkívüli körülmények oly helyzetbe hoznák a birtokosságot, hogy az évenként kiszolgáltatni vállalt fenyőfamennyiséget a birtokosság havasáról kiadni képes nem lenne, jelen szerződvény minden további kártérítési kötelezettség nélkül — megszűnik.

Alkirálybíró és tiszti-ügyész afa megbizatnak, hogy az ily móddal megállapított szerződvényt a bizottság nevében aláírják, s arra a szerződő gyártulajdonos törvényszerű aláírását is 4 hét alatt olyképen eszközöljék ki, hogy azon esetben, ha ezen idő elteltével a szerződvény a gyártulajdonos által aláírva nem lenne, az létre nem jötnék fog tekintetni.

7. A beterjesztett szakértői munkálatnak a havasoni legeltetésre vonatkozó javaslatai vétetvén tárgyalás alá.

9. A havast kezelő-személyzetre vonatkozó javaslata a szakértői munkálatnak, tüzetes tárgyalása után,

A bizottság azokat, úgy, mint téve vannak, elfogadja; valamint elfogadja a legeltetési díjak iránt javasolt táblázatot is, oly különbzettel azonban, hogy a sertések pásztoroltatását nem a birto-kosság, hanem a tulajdonosok együttesen fogadott sertéspásztorok által fogják eszközölni;

a legeltetési-díj-táblázat évenként változtatható lévén.

oda módosittatik, hogy a havast-kezelő-személyzet álljon

a) egy állandóan Szovátán lakó, az erdészeti tanfolyamot végzett s gyakorlatilag is minősített havasfelügyelőből, a havas-pénztárból fizetendő évi 1200 frt fizetés, 300 frt lótartási általány; továbbá: természetbeni lakás és 20 öl fa, valamint a részéről évenként 5000 frton felül beszolgáltatott tiszta jövedelemnek 5 százalíjának biztosítása mellett.

b) egy alfelügyelőből évi 400 frt és 10 öl fa-illetményvel, s végtére:

c) 5. havas-órbból, kik közül négynek egyenként évi 250 frt fizetése leend; az ötödiknek pedig, ki az Iszujkát fogja őrzeni, 60 frt évi fizetése és természetbeni lakása.

Ez alkalommal megbizatván a jegyzőkönyv 1-ső száma alatt kiküldött bizottság avval is, hogy tegye magát érintkezésbe azon szakférfiival, ki a bizottság által elfogadott munkálatot készítette, s ki ezen munkálattal magát előnyösen ismertetvén meg, saját tervezetét életbe léptetni is, leginkább alkalmasnak remélhető, s ha ezen szakférfi a havasfelügyelői állomást a megszabott minősítvény és feltételek mellett elfogadni hajlandó lenne, alkirálybíró afia által hivatalába haladéktalan állittassék be; ha pedig ezen ajánlatot el nem fogadná, azon esetben nevezett állomás betöltésére 6 heti záros határidővel alkirálybíró afia által pályázat hirdetendő ki.

Végül pedig, felhivatik fennevezett bizottság arra, hogy a jövő gyűlésig az ezen pont alatt megállított havaskezelő-személyzet munkakörének szabályozását illetőleg, egy tervezetet adjon be, addig is azonban az esetleg beállított személyzetet, belátása szerint teendői iránt utasítsa.

Az alattos személyzetet, a havasfelügyelő ajánlatára, az alkirálybíró nevezi ki.

Ha előre nem látott körülmények következtében a havasnak ezen tervezet foganatosítása által kilátásba helyezett jövedelmeztetése megszűnne, az annak folytán jelenben felállított összes állomások beszüntetése önként következik.

Kiadta : Bothos Gyula,
főjegyző.

*

Marosszék törvényhatósági bizottsága által

1874. január hó 15-én s folytatva tartott

üléseiben

a szék birtokosai havasának jövőre nézve czélszerűbben leendő kezeltetésére vonatkozó s általában elfogadott

szakértői javaslat,

valamint ennek részleteit módosító határozatok

jegyzőkönyvi kivonata.

Sajtóhibák:

Lap	Sor		helyett	olvasandó:	
1	7	erdősz		erdész.	
3	27	egy egy fűrészmalom	”	egy fűrészmalom.	
5	35	nyolczan	”	összesen.	
6	7	de tul használtatott	”	és tulhasználtatott.	
6	21	erdősz	”	erdész.	
6	26	zize	”	vize.	
6	26	Ursulj	”	Ursulj.	
6	34	tüzelőfa	”	tüzi őlfa.	
7	21	kihajlását	”	kihajtását.	
7	44	tudta	”	tudja.	
7	50	cserénél	”	esetnél.	
8	11	uszopatak	”	uszapatak.	
8	24	bűnharátokra	”	béruházásokra.	
9	16	már a szegényebb	”	már fa szegényebb.	
10	9	kivonások	”	kiadások.	
10	14	reményt	”	nyereményt.	
10	15	várni	”	elvárni.	
10	37	faterület szerént	”	fa terület szerént.	
12	57	szemelőfából	”	szemelőfából.	
13	54	kosokat	”	kasokat.	
14	33	mind	”	mint.	
15	33	uszpapatak	”	uszapatak.	
16	27	nemcsak	”	nem — csak.	
17	7	körül	”	közül.	

